

УДК 378:61:37.014.15/.242(44)(520)(512.317)
DOI 10.11603/me.2414-5998.2021.2.12413

І. Р. Бекус

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-7164-8977>
ResearcherID Q-5660-2016

М. В. Кирилів

ORCID <https://orcid.org/0000-0001-5251-5637>

Г. Я. Загричук

ORCID <https://orcid.org/0000-0003-4361-1680>
ResearcherID Q-6055-2016

Н. І. Гарліцька

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-8553-7434>
ResearcherID Q-5130-2016

О. І. Качур

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-8997-4797>

Тернопільський національний медичний університет імені І. Я. Горбачевського МОЗ України

**НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ТА НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ
ВИЩОЇ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ:
ПРИКЛАД ФРАНЦІЇ, ЯПОНІЇ, ГОНКОНГУ**

**I. R. Bekus, M. V. Kyryliv, H. Ya. Zahrychuk, N. I. Garlitska,
O. I. Kachur**

I. Horbachevsky Ternopil National Medical University

**REGULATORY AND LEGAL AND EDUCATIONAL SUPPORT FOR THE
ORGANIZATION OF THE EDUCATIONAL PROCESS OF HIGHER
MEDICAL EDUCATION: THE EXAMPLE OF FRANCE, JAPAN,
HONG KONG**

Анотація. У статті подано інформацію щодо нормативно-правового та навчально-методичного забезпечення навчального процесу вищої медичної освіти та процесу відбору на навчання в таких країнах, як Франція, Японія та Гонконг, виходячи з огляду педагогічної літератури. Розглянуто кадрове забезпечення організації навчального процесу вищої медичної освіти та процесу відбору на навчання за межами нашої країни. На основі аналізу психолого-педагогічної літератури обґрунтовано теоретико-методичні підходи до побудови внутрішньої системи забезпечення якості вищої освіти, що ґрунтується на компетентнісному та студенто- і викладацькоцентрованому підходах до освітнього процесу.

Ключові слова: охорона здоров'я; європейські стандарти; вища освіта.

Abstract. The article provides information on the legal and educational support of the educational process of higher medical education and the selection process for study in countries such as France, Japan and Hong Kong, based on a review of the pedagogical literature. The staffing of the organization of the educational process of higher medical education and the process of selection for study outside our country is considered. Based on the analysis of psychological and pedagogical literature, theoretical and methodological approaches to building an internal system of quality assurance in higher education, based on competence and student- and teacher-centered approach to the educational process.

Key words: healthcare; European standards; higher education.

© І. Р. Бекус, М. В. Кирилів, Г. Я. Загричук та ін.

Вступ. Сучасна система охорони здоров'я на сьогодні шукає нові шляхи з ситуації, котра склалась, і, відповідно, прагне сформувати іншу модель, котра була б подібною до європейських стандартів. А, відповідно, такі рішення вартують нових змін для вищої медичної та фармацевтичної освіти. Нині, завдяки швидкому розвитку інновацій, доказової та експериментальної медицини, за рахунок новітніх методів діагностики та лікування різноманітних захворювань, що дають можливість працювати в єдиному професійному європейському світі, стоїть глобальне питання реформування медичної освіти. Після об'єднання Європи гостро стоїть питання створення загальноосвітнього і наукового простору, розробки єдиних критеріїв і показників ефективного управління якістю підготовки висококваліфікованого фахівця та системи їх моніторингу. Ці питання є надзвичайно актуальними і для вищих навчальних закладів МОЗ України, що готують фахівців лікарів, провізорів та стоматологів. Європейська система забезпечення якості освіти базується на Європейських стандартах і рекомендаціях (ESG) [6].

Покращення якості професійної підготовки майбутніх лікарів, медичних сестер, працівників фармацевтичної галузі відповідно до європейських стандартів з метою посилення конкурентоспроможності вищої медичної та фармацевтичної освіти, оптимізації умов для міжнародної мобільності майбутніх медиків, а також збільшення можливостей вітчизняних фахівців на українських та всесвітніх ринках праці зумовлені проголошенням нашою державою курсу на євроінтеграцію. Наша освіта забезпечується мережею медичних, стоматологічних, фармацевтичних інститутів, коледжів, академій і, звісно, університетів, де здійснюються підготовка та кваліфікація фахівців, а також вдосконалюється їх майстерність [2].

Мета статті – вивчення підходів до побудови внутрішньої системи забезпечення якості вищої освіти в умовах медичного закладу вищої освіти, що буде ґрунтуватися на компетентнісному та студенто-викладацькоцентрованому підходах до організації освітнього процесу, і впливу даної системи на підвищення якості освітнього процесу, та ефективності менеджменту його управлінням, опираючись на досвід таких країн, як Франція Гонконг та Японія.

Теоретична частина. Одним із найперспективніших шляхів реалізації підвищення якості професійної підготовки висококваліфікованого фахівця

в Україні та за її межами є системне поглиблення двостороннього співробітництва з провідними країнами, такими, як Японія, Франція та Гонконг. Аналізуючи педагогічний досвід Франції, можна прослідкувати схожість між нашими країнами, як у плані позитивного, так і в плані негативного досвіду.

Освіта у Франції здебільшого безкоштовна і не має релігійного змісту. У цій країні співіснують приватна і державна системи освіти. У приватних навчальних закладах навчається близько 20 % всіх учнів. Держава затверджує всі шкільні програми для приватних і державних шкіл, організовує конкурси та іспити. Тільки держава має право на видачу дипломів до рівня бакалавра. На думку французів, їхня освіта ще занадто теоретизована, а технічна освіта слабо розвинена. Недоліки стосуються також й умов навчання, оскільки студентські аудиторії перевантажені, недостатня кількість викладацького складу і матеріалів для навчання, занадто швидка зміна програм та методів навчання, деградація іміджу і ролі викладача в суспільстві тощо. Існує також соціальна нерівність. Уряд країни намагається реформувати систему освіти і збільшити дотації на її розвиток. Проте, незважаючи на всі наявні складності і проблеми, ця система освіти все ж вважається однією з кращих в Європі. Прийом іноземних студентів – одна з найдавніших традицій, для збереження якої французи зараз докладають великих зусиль. Франція займає третє місце у світі з прийому студентів-іноземців, лівову частку яких складають студенти з франкомовних країн Африки [5].

Рівень затрат на наукові дослідження та інноваційний розвиток у Франції на початок 2010 р. складав 3 % від сукупного валового продукту країни. Основні ресурси при цьому були мобілізовані на користь університетів та дослідницьких організацій за рахунок скорочення адміністративних структур. Це цілком відповідає умовам Угоди про наукове дослідження (*Pacte pour la recherche*), що була сформульована в контексті «Лісабонської стратегії» країн ЄС і надана для розгляду в Парламент [10]. Основні пріоритети і національні програми в галузі наукових досліджень та інноваційного розвитку встановлюються урядом та Парламентом Франції, після чого розглядаються провідними науководослідницькими організаціями та вищими навчальними закладами. Міністерська політика традиційно підтримує основні дослідницькі програми в тих галузях, де виконавцем виступає держава. Основ-

на частина робіт у сфері державних досліджень (59 %) забезпечується двадцяткою провідних науково-дослідних організацій, до яких належать Національний науково-дослідний центр і Національний центр охорони здоров'я та медицини. Решта робіт здійснюється у 160 вищих навчальних закладах, які підтримують тісні зв'язки з вищенаведеними науково-дослідними організаціями [10].

Вища освіта Франції може бути визначена як співіснування багатьох форм, що суттєво відрізняються від українських як за адміністративними способами організації, умовами прийому у вищі навчальні заклади, так і з точки зору цілей навчання. Законодавчо затверджено принцип адміністративної, фінансової, педагогічної та наукової автономії вищих навчальних закладів Франції [9]. Вони самостійно визначають свої освітянські та дослідницькі пріоритети і пропонують їх на розгляд державі. Держава визнає програми і затверджує дипломи. З метою створення єдиного європейського освітнього простору Франція, поряд із Німеччиною, Італією, Великою Британією та іншими європейськими державами, включилася у так званий проєкт «гармонізації дипломів» у рамках Болонського процесу. З метою забезпечення мобільності студентів і викладачів ці країни затвердили своє бажання забезпечити сумісність та прозорість своїх освітніх систем. У рамках цього процесу була проведена реорганізація дипломів Licence Master Doctorat (LMD). У рамках європейської програми «Конкурентоспроможність та інновація» було запропоновано проєкт створення нової університетської кваліфікації Master «європейського зразка» (Master "Recherche et Innovation européennes"). Ціла низка заходів міністерської політики Франції направлена на стимулювання підприємницької активності молодих дослідників, розвиток інноваційних проєктів, що реалізуються. З цією метою створено додаткові кваліфікації, наприклад, постдокторантури.

Становлення сучасної університетської системи Франції було пов'язано зі значним ростом чисельності випускників. У зв'язку з цим було вирішено розділити всі великі університети на самостійні вузи з врахуванням соціально-економічної і географічної доцільності. Таким чином був створений єдиний європейський освітній простір – Болонський процес, який згодом був доповнений положенням про професійну підготовку і в загальному поширення європейської системи трансферу кредитів (ECTS).

Створення єдиного європейського простору в галузі вищої освіти дозволило країнам-учасникам: прийняти системи дипломів, котрі піддаються точному тлумаченню і зіставленню, сформувати систему вищої освіти, створити загальну систему умовних одиниць («кредитів»), сприяти вільному пересуванню студентів європейських країн, за допомогою зменшення адміністративних і нормативних перешкод, а також визнавати періоди навчання в рамках європейської системи. Французька система освіти має різні форми: «короткий» та «довгий» цикли навчання у вищих школах та університетах. Так званий «короткий» цикл освіти доступний тільки при наявності ступеня бакалавра. Він є досить популярним серед французів, оскільки дає можливість швидко здобути освіту та працевлаштуватись.

Вивчення медицини продовжується від двох до десяти років. У кінці першого року студенти складають дуже складний іспит, і тільки склавши його можуть продовжувати навчання. Після шести років навчання студенти проходять конкурс у спеціалізовану інтернатуру, що дозволяє стати лікарем спеціалістом після чотирьох чи п'яти років навчання або отримати диплом з загальної медицини за конкурсом після двох років навчання. Структуру багатоступенєвої освіти у Франції наведено в таблиці 1 [5].

Тривалішими (до чотирьох років включно) є програми підготовки санітарного та іншого медичного персоналу нижчої і середньої кваліфікації у спеціалізованих школах системи Міністерства охорони здоров'я. Вступ на ці програми – конкурсний. Медичні спеціальності мають цілком оригінальну систему дипломів і звань, а навчання поділяється на три цикли. Академічний рік має два семестри, розпочинається у вересні і закінчується у червні. Заняття проводяться у традиційний спосіб, але акцент робиться на самостійній роботі студентів. Фахові дисципліни завершуються екзаменами. Шкала оцінок досить своєрідна: від 20 (найвища) до 0 (найнижча): 16–19 – дуже добре і відмінно, 14–15 – добре, 12–13 – достатньо добре, 10–11 – задовільно (прохідні бали), нижче 10 – незадовільно [3].

Таким чином, сучасна організація освіти у Франції основана на певних законах, традиціях, а також на принципах: безкоштовності, світського характеру, обов'язковості, свободи викладання (державні та приватні заклади), нейтральності освіти. Надзвичайно інтенсивно розвивається дистанційна освіта, а також допускається поєднання різних форм одержання освіти.

Таблиця 1. Структура багатоступеневої освіти у Франції

Цикли навчання	Терміни навчання (роки)	Присвоєний ступінь
Перший	2	Диплом про загальну університетську освіту
Другий	1	«Ліценціат»
	1	«Метриз» (магістратура)
Третій	1	Диплом про вищу спеціалізовану освіту
	1	Диплом про поглиблену підготовку
Четвертий	2–4	Докторантура

Навчальні дисципліни об'єднані в курси. Практикуються два види контролю знань студентів: поточний та екзамен. Вступ на докторські студії є конкурсним, і приймаються фахівці з дипломами поглибленої підготовки. Подібно до українських студентів, французькі – зобов'язані впродовж 2–4 років виконати певні вимоги, а саме: перед ними постає завдання скласти іспит теоретичного характеру за фахом, провести певне наукове дослідження за обраною темою, а також надзвичайно важливим є те, що вони повинні написати дисертаційну роботу, яку потрібно захистити й отримати кваліфікацію «Доктор».

Навчальний рік у Франції складається із двох семестрів. Усі заняття проходять традиційно, проте важливу роль відіграє самостійна робота студентів. Фахові дисципліни завершуються екзаменами [8]. Більшість дисциплін включає практичні заняття, де студенти поділені на малі групи для того, щоб краще поглибити свої теоретичні знання та семінарські заняття. Контроль знань відбувається у вигляді тестових завдань [7].

Що стосується Японії, то тут існує тісний взаємозв'язок між економічним ростом та загальним рівнем освіти населення. Варто відмітити, що освіта в Японії – це культ, який підтримують сім'ї, суспільство та держава. Через швидкі економічні та технологічні зміни відбувається стимулювання системи освіти до постійних змін, модифікацій, удосконалень й ускладнень. Вища освіта в Японії вважається обов'язковою [5]. Тут введена «американська» триступенева система підготовки фахівців. Характерною рисою організації навчального процесу в японських університетах є чіткий розподіл на загальнонаукові та спеціальні дисципліни. За перші 2 роки всі студенти отримують

загальноосвітню підготовку, вивчаючи загальнонаукові дисципліни – історію, філософію, літературу, суспільствознавство, іноземні мови, а також слухаючи спецкурси зі своєї майбутньої спеціальності. У цей період студенти отримують можливість глибше пізнати суть обраної спеціальності, а викладачі – переконатися в правильності вибору студента, визначити його науковий потенціал. Після закінчення загальнонаукового циклу студент може змінити спеціалізацію і навіть факультет, але ініціаторами цього можуть бути викладачі курсу. В останні 2 роки студенти вивчають обрану ними спеціальність. Терміни навчання у всіх університетах стандартні і становлять 4 роки, і тільки студенти-медики, стоматологи і ветеринари навчаються на 2 роки довше. Після закінчення базового курсу присуджується ступінь бакалавра. Формально студент має право перебувати у вищому навчальному закладі 8 років, тобто відрахування невстигаючих студентів майже не практикується. Для оцінювання застосовується 100-бальна рейтингова система оцінювання: 100–80 балів – відмінно (оцінюється літерою А), 79–70 – добре (В), 69–60 – задовільно (С), 59–0 – незадовільно (D). Випускники вищих навчальних закладів, які прагнуть працювати над дослідницькою роботою, продовжують навчання, щоб отримати ступінь магістра, яке триває ще 2 роки. Ступінь доктора філософії вимагає вже 3 років навчання для тих, хто має ступінь магістра, і не менше 5 років для бакалаврів. Також у вищих японських закладах освіти є вільні слухачі, студенти-дослідники і колегіальні дослідники [5].

Система вищої освіти в Гонконзі за своїми параметрами є практичною копією навчального процесу, який здійснюється у вищих навчальних закладах Великої Британії. У наш час система освіти в Гонконзі вносить корективи в окремі аспекти, але її загальна модель залишається незмінною [1]. Сфера освіти в Гонконзі підпорядкована Департаменту освіти уряду Гонконгу Китайської Народної Республіки. Усі навчальні заклади розділені на три категорії: державні, субсидовані та приватні. У країні нараховується 9 акредитованих державою університетів, один з яких приватний. Також у Гонконзі працюють 4 коледжі, 3 інститути професійної технічної освіти та приватні установи загальної освіти, які мають право надавати ступінь молодшого спеціаліста. Після вищої освіти в Гонконзі можна отримати такі освітні рівні: рівень асоціата – рівень молодшого наукового співробітника

у різних науково-дослідних інститутах, що працюють за його профілем, а також бакалавра, магістра та доктора. Підготовка бакалаврів з фізичної терапії в Гонконзькому політехнічному університеті (Xianggang Ligong Daxue – Hong Kong Polytechnic University) здійснюється на факультеті охорони здоров'я і соціальних наук, зокрема на відділенні реабілітаційних наук. Структуру навчального плану складають блоки дисциплін: фундаментальні науки: «Анатомія людини» та «Фізіологія людини», «Фармакологія в реабілітації», «Функціональна анатомія», «Клінічна неврологія та нейронауки», «Психологічна реабілітація», «Наука про рух», «Ортопедія і травматологія», «Методи дослідження і статистика», «Розвиток людини упродовж життя»; лікувальні процедури: «Електрофізична терапія», «Практичні принципи фізіотерапії»; професійно-орієнтовані: «Професійна етика і правознавство», «Первинний медико-санітарний догляд», «Фізіотерапія опорно-рухового апарату», «Серцево-легенева фізіотерапія», «Неврологічна фізіотерапія», «Дитяча неврологія та порушення розвитку», «Основи традиційної китайської медицини у фізіотерапії/голковколювання», «Курсовий проєкт», «Клінічна практика» (в різних умовах, у тому числі лікарнях, поліклініках, реабілітаційних центрах, спеціалізованих центрах, спеціальних школах і громадських організаціях як у самій країні, так і на території Китаю). Студенти відповідно до власних потреб і можливостей можуть обирати додатково безкоштовні факультативи. Окрім цього, університет активно заохочує студентів отримувати теоретичний і практичний досвід у зарубіжних вищих навчальних закладах. Після закінчення навчання випускники освітнього ступеня «Бакалавр з фізичної терапії» можуть працевлаштовуватися у державних та приватних установах, до яких відносяться лікарні та поліклініки різної форми власності, будинки для престарілих, спеціалізовані школи, дошкільні навчальні заклади, громадські центри та ін. Окрім цього, випускники мають можливість продовжити

своє навчання за програмами магістратури і аспірантури. Випускники мають право зареєструватися до Ради фізіотерапевтів Гонконгу. За час набуття певного професійного досвіду та подальшої післядипломної освіти фахівці з фізичної терапії мають право на реєстрацію у Раді фізіотерапевтів Нової Зеландії і Раді медичних професій у Великій Британії, що значно розширює можливості їх працевлаштування та кар'єрного зростання в обраній професії [1].

Висновки. Система забезпечення закладом вищої освіти якості освітньої діяльності та якості вищої освіти (система внутрішнього забезпечення якості) за його поданням оцінюється Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти або акредитованими ним незалежними установами оцінювання та забезпечення якості вищої освіти на предмет її відповідності вимогам до системи забезпечення якості вищої освіти, що затверджуються Національним агентством із забезпечення якості вищої освіти [4].

Ми проаналізували кращі практики впровадження систем внутрішнього забезпечення якості вищої освіти (ВСЗЯВО) в країнах Японії, Франції та в Гонконзі. Результати аналізу показали, що оптимальним підходом до побудови внутрішньої системи забезпечення якості вищої освіти є той варіант, що ґрунтується на компетентнісному та студенто-і викладацькоцентрованому підходах до освітнього процесу, який має забезпечити підвищення якості освітнього процесу та ефективність менеджменту його управлінням. Здійснено аналіз питань, що стосуються академічної доброчесності та її забезпечення серед студентів та викладачів в Україні й за кордоном у цілому, і в медичних закладах вищої освіти України та зарубіжжя, зокрема. Розглянуто нормативно-правове, навчально-методичне, матеріально-технічне та кадрове забезпечення організації навчального процесу вищої медичної освіти та процесу відбору на навчання в таких країнах, як Франція, Японія та Гонконг.

Список літератури

1. Базильчук О. Досвід професійної підготовки майбутніх фахівців з фізичної терапії у вищих навчальних закладах Китаю і Гонконгу / О. Базильчук, Ю. Павлішен, І. Квасниця // Зб. наук. праць Національної академії державної прикордонної служби України. Серія «Педагогічні науки». – 2017. – № 1 (8). – С. 18–29.

2. Беззуб І. Сучасний стан та перспективи розвитку медичної освіти в Україні / І. Беззуб. – Режим доступу : <http://nbuvipar.gov.ua>.

3. Гусак О. М. Інтеграція вищої освіти в національну інноваційну систему (аналіз вивчення досвіду Франції) / О. М. Гусак // Проблеми формування та розвитку інно-

ваційної інфраструктури = The problems of innovation infrastructure's formation and development : тези доповідей Міжнар. наук.-практ. конф., присвяченої 45-й річниці започаткування діяльності Інституту економіки та менеджменту, 40-й річниці кафедри економіки права та інвестицій (Львів, 19–21 травня 2011 р.). – Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2011. – С. 424–426.

4. Закон України «Про вищу освіту». – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.

5. Мартинець Л. А. Методологічні підходи та принципи управління професійним розвитком учителів / Л. А. Мартинець // Педагогічна освіта : теорія і практика. Психологія. Педагогіка / редкол. : В. О. Огневюк, Л. Л. Хоружа та ін. – К., 2016. – № 26. – С. 77–82.

6. Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти

(Standards and Guidelines for Quality Assurance in the European Higher Education Area) (ESG). Ухвалено Міністерською конференцією в Єревані, 14–15 травня 2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.britishcouncil.org.ua/sites/default/files/standards-and-guidelines_for_qa_in_the_ehea_2015.pdf.

7. Хміль О. Особливості системи вищої освіти у Франції / О. Хміль // Молодь і ринок. – 2010. – № 9. – С. 95–99. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mir_2010_9_22.

8. <http://osvita.ua>.

9. Regards sur le système éducatif français. – Access mode : <http://www.education.gouv.fr/stateval/regards/index.htm>.

10. www.education.gouv.fr/sup/univ.htm.

References

1. Bazylchuk, O., Pavlishen, Yu., & Kvasnytsia, I. (2017). Dosvid profesiinoyi pidhotovky maibutnix fakhivtsiv z fizychnoyi terapii u vyshchykh navchalnykh zakladakh Kytaiu i Honkonhu [Experience of professional training of future specialists in physical therapy in higher educational institutions of China and Hong Kong]. *Zb. nauk. prats Natsionalnoyi akademiyi derzhavnoyi prykordonnoyi sluzhby Ukrainy. Seriya «Pedagogichni nauky» – Coll. Science. Proceedings of the National Academy of State Border Guard Service of Ukraine. Series “Pedagogical Sciences”*, 1(8), 18-29 [in Ukrainian].

2. Bezzub, I. Suchasnyi stan to perspektyvy rozvytku medychnoy osvity v Ukraini [Current state and prospects of medical education development in Ukraine]. Retrieved from: <http://nbuviap.gov.ua> [in Ukrainian].

3. Husak, O.M. (2011). Intehratsiia vyshchoi osvity v natsionalnu innovatsiynu systemu (analiz vyvchennia dosvidu Frantsii) [Integration of higher education into the national innovation system (analysis of the study of the French experience)]. *Problemy formuvannya ta rozvytku innovatsiyanoi infrastruktury: tezy dopovidey mizhnar. nauk.-prakt. konf. – The problems of innovation infrastructure's formation and development: abstracts of international reports. scientific-practical conf.* Lviv: vydavnytstvo Lviv Politekhniky [in Ukrainian].

4. Zakon Ukrainy Pro vyshchu osvitu [Law of Ukraine On Higher Education]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show> [in Ukrainian].

5. Martynets, L.A. (2016). Metodolohichni pidkhody ta pryntsyppy upravlinnia profesiynym rozvytkom uchyteliv [Methodological approaches and principles of teacher professional development management]. *Pedahohichna osvita: teoriya i praktyka. Psykholohiya. Pedagogika – Pedagogical education: theory and practice. Psychology. Pedagogy.* Kyiv [in Ukrainian].

6. (2015). Standarty i rekomendatsii shchodo zabezpechennia yakosti v Yevropeiskomu prostori vyshchoi osvity [Standards and recommendations for quality assurance in the European Higher Education Area]. Approved by the Ministerial Conference in Yerevan, May 14-15, 2015 [in Ukrainian].

7. Khmil, O. (2010). Osoblyvosti systemy vyshchoi osvity u Frantsii [Features of the higher education system in France]. *Molod i rynek – Youth and the Market*, 9, 95–99 [in Ukrainian].

8. <http://osvita.ua> [in Ukrainian].

9. Regards sur le système éducatif français. Retrieved from: <http://www.education.gouv.fr/stateval/regards/index.htm>.

10. www.education.gouv.fr/sup/univ.htm.

Отримано 12.05.21
Рекомендовано 14.05.21

Електронна адреса для листування: bekus@tdmu.edu.ua